

B İ B L İ Y O G R A F Y A

HASAN-ÂLİ YÜCEL “*Kıbrıs Mektupları*”. 127 sayfa, 8 fotoğraf. İş Bankası Kültür Cep Kitapları, sayı 5. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara 195.

Dil, tarih ve diğer inkılaplarımız gibi temel meselelerimizi gazerte ve dergilerdeki güzel ve çekici yazılarıyla geniş Türk kütlesi arasında yayımıya çalışan sayın Hasan-Âli Yücel “*Kıbrıs Mektupları*” ile “Tarih Edebiyatı”mızı, yeni ve nefis bir eserle zenginleştirmiş bulunmaktadır.¹

Kitap, “*Kıbrıs için*” giriş yazısıyla iki ana bölüme ayrılmıştır. En başta, Kıbrıs davamızın niçin Meşrutiyet devrindeki “*Girit Meselesi*”ne benzemediği şu suretle anlatılmaktadır: “*Girit’te düşünülen daha çok fetihtir ve sadece topraktır. Kıbrıs içinde ne fetih hakkını, ne de yalnız toprağı düşünürüz. Orada yaşıyan ve bizden olan 120.000 Türk gözümüzde ve gönlümüzdedir. Bunun içindir ki Kıbrıs meselesini milletce adım adım kovuluyoruz. İstiklâl mücadelesini açan ve başaran da bu ruhtur. Kıbrıs işi, Atatürk zamanındaki Hatay meselesi gibi kudret ve kuvvetimizle mütenasip bir millî davamızdır (S. VII, VIII)”. Yazarın, Kıbrıs konusunda çok önem verdiği bir dâva da “*Kıbrıs’daki soydaşlarımızın yerlerini yurtlarını bırakıp bayrak-devlet arkasından göç etmemeleridir.*” Bu hüznü ve zararlı geleneğe artık son verilmesini istemiyen bir Türk yoktur, sanırım. Sayın Yücel, 1955 yılında, ikinci defa olarak Kıbrıs’a gidişinde, hayalen, millî mücadelede Atatürk’ün, millî ordunun başında İzmir’e girdiği güne rastlayan 9 Eylül 1570 de, Türk dilâverlerinin Lefkoşa’ya girişlerini anmakta ve Kıbrıs’daki müşahedelerine göre “*Millî Birlik*”in ne müthiş bir kuvvet olduğunu tasvir etmektedir (Kıbrıs’a girerken S. 3-7). Bunun arkasından, Kıbrıs’ın, ilk çağlardan Roma Şark İmparatorluğu’na kadar, tarih macerasını anlatırken bugün, “*Rumuz*” diye bağırانların çoğunun Yunan aslından olmadıkları gösterilmiştir (S. 8-12). Lefkoşa surunun üstündeki Kıbrıs valisi Hasan Ağa mescit ve türbesini, 9 Eylül 1570 de Lefkoşa’nın Konstanza tabyesine çıkıp Türk bayrağını diken “*Bayraktar*”ın kabrini, yine şehir içindeki “*Üç şehitler*”i ve “*yedi şehitler*”i; Magosa’da yatan Canbulat gibi yerleri belli kahramanları ziyaret ettiği gün bütün varlığını büyüleyen duyguları, bize de aşılama muvaffak olan üstat yazar, şu sonuca varmaktadır: “*Kıbrıs’ın her tarafında böyle yeri belli şehitlerle beraber dövüşmüş künyeleri gibi yerleri de belirsiz nice Mehmet’ler olduğu muhakkak. . . . Toprağı sürüp eken, hayvanları güden, evinde çalışan, çarşısında alış veriş eden, okullarında okuyup okutan yüz binden fazla Türke! . . . Onların arkasında da yirmi dört milyon! . . . İşte Kıbrıs’daki Türkler dünyadaki ve ahiretteki, böyle birleşmiş, gönül gönüle vermiş. Ana vatana bağlı, yurtlarının, şereflerinin, hak ve hürriyetlerinin başında böyle nöbet bekliyorlar (Kıbrıs’ın muhafızları,**

¹ Hasan-Âli Yücel’in, gazete ve dergilerdeki yazılarından başka basılmış kitaplarının sayısı dördü şiir ve dördü Okul kitabı olmak üzere 31 dir. Bu eserlerin isim ve konuları için “Edebiyat Tarihimizden” adlı kitapta çıkan listeye BK.

S. 16-21).” Bizim için, sayın yazara göre, Kıbrıs’da fetihten sonraki en önemli bir olay da “Magosa” kelimesinin “Vatan” anlamına karışmasıdır. Namık Kemal, bundan 90 yıl önce, “Vatan” için Magosa’ya sürülmüştü. Yücel, otomobille Lefkoşa’dan Magosa’ya giderken Rumlarla karışık veya Rumsuz Türk köylerinde uğramış, hepsinde okul, birinde ortaokul da varmış. Bu seyahatini şöyle anlatıyor: “Günlerden Cuma idi. Yoldaki camilerin Türkçe ezan okunan minarelerine ay-yıldızlı Türk bayrağı asılmıştır. Din ve millet, böylece birleşmiş bulunuyordu. Allaha ibadet için kurulmuş olan bu Tanrı evlerinde, uzun asırlar yaptığı fedakârlığın verdiği imkânla rahat ve huzur içinde ona tapan Türkler Müslümanlığın bekkârlığını nasıl yapıyorlar, görmek insaa heyecan veriyor. Müftü Efendi’nin arabası önüne asılmış küçük Türk bayrağını geçtiğimiz yollardaki çocuklar ve büyükler hürmetle selâmlıyorlar. Namık Kemal’i, Magosa’da Lala Mustafa Paşa camisinin (orta çağın en güzel gotik eserlerinden eski Aya-Nikola katedrali) avlusundaki kavuklu atalarımız arasında buldum. Güzel başının tunç duruşuyla tâ karşıya bakıyordu”.

Vatan şairinin gözlerini kırpmadan hapis edildiği zindana baktığına işaret eden Yücel: “Zulme, istibdada, hürriyetsizliğe isyan edenlerin; hakka, millete ve hürriyete inananların bir gün içine girip yaptıkları ve yapacakları hizmetleri tek başlarına, ancak kendilerini ve Tanrılarını muhataf bularak düşündükleri yer zindan . . .” diyor ve hemen şunları ekliyor: “. . . bu toprak üstü mezarda Kemal, Sultan Aziz’in sürgünü idi. Ama, bu zulüm ve mağdurluk, ona “Vatan” yaratma şerefini kazandırdı. Bir sancakta mutasarrıf kalsaydı, Sultan Aziz’den önce, o intihar etmiş olurdu. Çünkü, Sultan Aziz, bilinen zamanda değil, hürriyet aşklarını zindanlara kapatırken kendini öldürmüştür.s. 24”.

Yücel’den çok daha önce şair Fuzuli de, zindanın rolünü şu suretle ifade etmişti :

Mihnete sabreyleyen rahat tapar çün Yusuf’a

Saltanat tahtunun (tahtının) evvel pâyesi zindan olur.

Kıbrıs’da “Türk basını, Türk kültür hayatı ve Türk aydınları” ile yerinde temasa gelen sayın Yücel, Kıbrıs gençlerini kafa, gönül ve kalem bakımından kuvvetli geleceğin eşiğinde gördüğünü müjdelemektedir (S. 31-35). Birinci dünya savaşı, Kıbrıs Türkleri için, ağır bir baskı vesilesi olmuş ve bir çok Türkler adadan ana vatana göçmüşlerdir. Adadaki Rumlar, bu meseleyi daha iyi anlamışlar, 70-80 yıl önce 20-25 bin olan nüfuslarını bugünkü Türk nüfusunun üç dört misline çıkardıkları gibi aydınlarını da adaya bağliyabilmışlerdir (S. 36). Ada Türklerinde kitap ve gazete okuma, eskiye nisbetle hayli artmış. Halkı Türk olan Lefke’de orta ve sanat okulundaki çocuklarımızın, kendisinin de gördüğü beden hareketlerini övmek ve “bugünkü uyanmanın elli yıl önce başlamamış olmasından” üzüntü duyduğunu açıklamaktadır. Ada hükümetinin ilk okullardan kitabı kaldırmasını esefle karşılayan sayın yazar bu tedbirin, ada Türklerinin, ana vatanla kültür bağını kesmek için alındığına inanmakta ve bu gidişle orta okullarda da “kitapsız öğretim” usulünün uygulanacağından endişe duymaktadır (S. 40-45). Şimdiye kadar buna, çare bulunmuş olduğunu ümit ediyorum. Kıbrıs’la, her şeyden önce, kültür bağlarımızın kuvvetlendirildiğini görmek, bizleri sevindirecektir. Bizi sevindiren bir olay da “Toprağın daha çok Türklerin elinde olması” ve “Ada Türklerinin, kültür ve servetin varlık

şartı" olduğunu kavramış olmalarıdır (S. 45-50). 4 Haziran 1878 Kıbrıs anlaşmasından hemen sonra, Rumlar Enosis dâvasını ortaya attıkları halde Ada Türkleri, türlü sebepler yüzünden, ancak elli yıl sonra bugünkü millî Türk teşkilatını kurmuşlar (S. 55-60). Bugün bütün dünyaca kabul edilmiştir ki "*Kıbrıs'da Rumların yanında Türkler de vardır ve bu Türk varlığı Türk milletinin bir parçasıdır.*" İngiltere'nin Adada asayışı korumadaki tereddütleri ve başta Makarios olmak üzere, ada rumlarının devamlı propagandalarına rağmen, ada Türklerinin ölümü, muhtariyete veya hangi ad altında olursa olsun, Yunan idaresine tercih etmiş olmaları (s. 65-76) bugünkü durumun tam bir ifadesidir. Her bakımdan Anadolu'nun bir parçası olan Kıbrıs üzerindeki Türk haklarını lâıyk olduğu önemle savunmakta olan Türk Cumhuriyet Hükümetinin tutumu ve davranışı ile de "*Kıbrıs meselesi*", bugün Birleşmiş Milletlerin çeşitli kurullarının gündeminde yer almış bulunmaktadır. Yazarın, "*Kıbrıs meselesi'nin*" bugünkü gelişmesini, önceden isabetle kestirip gördüğünü kabul etmek hakşinaslık icabıdır.

Yunanistan'da, yurt dışında, Hariciye mensuplarıyla din adamlarının, aynı emelin ayrı yoldan gerçekleşmesinde birleştiklerine işaret edilmekte ve Kıbrıs'ın yeni Müftüsü Dâna Efendi'nin Türkçe ezan okutmakla, yerinde, millî ve aynı zamanda dinî bir anlayış gösterdiği belirtilmektedir (Tanrı Uludur, s. 75-80). Bundan sonraki sahifelerde 1877-78 Osmanlı-Rus savaşında muhasemata nihayet veren Edirne mütarekesinin (31 Ocak 1878), arkasından, Ayastafanos (Yeşilköy) (3 Mart 1878), Kıbrıs (4 Haziran 1878) ve Berlin (13 Temmuz 1878) andlaşmalarının hazırlanıp imzalandıkları günlerde, Osmanlı İmparatorluğu'nun acıklı durumu canlı birer ibret levhası halinde çizilmiştir (S. 80-93).

Edirne mütarekesine göre Rusların İstanbul yakınlarına kadar sokuluşları şu suretle anlatılmıştır "*Osmanlı devletinin bu teşebbüsle Edirne'de mutarekenin akdine kadar geçen zaman içinde Rus ordusu Büyükçekmece'den Küçükçekmece'ye, nihayet Ayastafanos'a kadar sokuldu.*" Gerçekte, Ayastafanos, Ruslar tarafından, mütarekenin akdine kadar geçen zaman içinde değil, daha kötüsü, mütareke hükümlerine aykırı olarak, Şubat 1878 ortalarında işgal olunmuştur. Edirne mütarekesiyle, Trakya'da, Ruslara Terkos - Küçükçekmece çizisine kadar işgal hakkı tanınmıştır. Bir İngiliz filosu, Çanakkale boğazını geçince Rus ordusu da, mütarekeye aykırı olarak, Küçükçekmece'den ilerliyerek Yeşilköy'e gelmiş. İşte o felâketli Ayastafanos (Yeşilköy) andlaşması bu şartlar altında imzalanmıştır ².

Bu andlaşma ile Batum, Kars, Ardahan, Artvin ve Bayezit elden çıkınca Hindistan yolunun tehlikeye düşmesinden Büyük Britanya'nın, telâşa kapılan II. Abdülhamit'den, doğu hududumuzun savunulması karşılığında, ayaküstü Kıbrısı nasıl kaptığının hikâyesi çok hazindir. Bu ittifakın, 1878 den birinci dünya harbine kadar, doğu hududumuzun emniyeti bakımından hiç bir ameli faydası olmadığını sanıyorum.

Berlin Kongresinde (13 Haziran- 13 Temmuz 1878), İngiltere, Almanya ve Avusturya'nın aracılığıyla, anlaşmanın bazı hükümlerinin, bu yardımı yapanların büyük kazançlar elde etmeleri bahasına, ³ hafifletildiğine işaret eden sayın Hasan Âli Yücel, Berlin Kongresi için şunları yazmaktadır: "*... bilhassa gençlerimize anlatmak istiyorum ki bugünkü durumumuzu o geçmiş günleri bilip karşılaştırmalar yapma-*

² Daha çok bilgi için bakınız: Muahedat Mecmuası; Nuradungıyan ve Trakya-da Millî Mücadele, (T. Bıyıklıoğlu) S. 4-23.

³ İngiltere Kıbrıs'ı, Avusturya-Macaristan Bosna-Hersek'i işgal etmiş, Bismark, tarafsızlığına karşılık Rusya'nın, bir süre için, Fransa ile birleşmesini önlemeye çalışmıştır.

dan takdir güctür. Tamamiyle millî bir bünyeye dayandırılmış olan bağımsız "Türkiye, bugün sağlam bir varlıktır. Onu ilerletmek, büyütmek, kuvvettlendirmek hepimize vazifedir. Bu, ancak, liyakat, şahsiyet, bilgi ve tecrübə sahibi olmakla sağlanabilir. Dünya üstünde kimse kimsenin acısına menfaat düşünceleri dışında, kulak vermiyor. Her bakımdan kuvvetli olmaktan başka çaremiz yok. Şüphesiz, Berlin Kongresi, bir tarihtir. Fakat, onu, bir tarih dersi olarak almak daha faydalı olur, sanırım (S. 93)." Sayın Yücel, Kıbrıs, dâvasını incelerken bütün kitabında evvelâ bütün varlıklarıyla ada Türklerini ele almış, daha sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun o vakitki ürkek ve gevşek politikasını, İngiliz ve Yunan politikalarını ve Türk görüşünü, millî politika ve milletlerarası münasebetler çerçevesinde incelemiştir. Kıbrıs dâvasında, bugün Kıbrıs elinde tutan İngiltere'yi ve İngilizleri, ada Rumlarını kışkırtıp duran Yunan politikasını ve Kıbrıs başpapazı Makarios'un şahsında Ortodoks kilisesini tanımadan Kıbrıs dâvasını anlamak ve anlatmak güctür. Sayın yazarın bunda tam bir başarı elde ettiği söz götürmez bir gerçektir. Bu konuda ileri sürdüğü isabetli fikirler şu suretle özetlenebilir:

1 — Müttefik olsun veya olmasın, Anadolu'nun huzur ve emniyeti bakımından Yunanistan'ın burnumuzun dibine sokulmasına razı değiliz (S. 97). Komiteci EOK'nın tethiş politikasına kulak tıkayamayız (S. 98).

2 — Makarios "Türkler, iyi çocuklardır. İngilizlere itaat ederler" diyormuş. "Türklerin, İngilizlere veya başka milletlere ne zaman itaat, ne zaman isyan ettiğini" baş papazın da bilmesi lâzımdır. İngilizler, bugünkü Türk devletinin temeli olan Türk istiklâl mücadelesinin mânasını iyi kavradıkları halde, Makarios hâlâ anlamamaktadır. İzmir kıyılarında yendiğimiz Yunanlıların arkasında İngilizlerin de bulunmuş olduğunu unutmamak gerekir. Makarios'un nazarında "iyi insan olmak bir kabahattir". Fakat, o uysal insanların ayrıranını kabartmaya gelmez (S. 100-103). Bugün, Yunanistan'ın ve İngiltere'nin karşısında 1878 deki çözüntü halinde Osmanlı İmparatorluğu yoktur. Hakkını savunmasını bilen, Kıbrıs dâvası gibi bir millî dâva konusunda bütün Türklere dayanan kuvveli Türkiye Cumhuriyeti vardır.

3 — Kıbrıs meselesi, Türkiye Türkleri için millî dâvalarımızdan biri olmuştur. Anadolu kıyılarından gece ışıklarını, gündüz yeşil dağlarını seyrettiğimiz Kıbrıs, bir nüfus sayımı problemine çevrilemez (S. 116).

Atina ise, bu adadan 800 Km. mesafede bulunuyor. Bundan başka, ada, hiç bir zaman, Yunanistan'a ait olmamıştır. Diğer taraftan, 1878 yılında İngiliz idaresine geçmeden önce üç yüz yıl müddetle Türkiye'nin bir parçasıydı (S. 111).

4 — Topluluk, millet Bilinçine erdiği gün, orada mutlak devlet olur. Kıbrıs'daki Türk topluluğunun devleti Türkiye, Rum topluluğunun devleti Yunanistan'dır. Bu sosyal gerçeği kabul etmeden, bu prensipte anlaşmadan yapılacak her türlü plânlar yıkılmaya mahkûmdur. İngiliz hükümeti, en az kendi gibi, iki millet bütününün adada parçaları bulunduğunu kabul etmelidir ki doğru bir çözüm elde edilebilsin (S. 120-121).

5 — Kıbrıs'la, ilk plânda ilgili devletler İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'dır. Fakat, her dünya siyasî olayı gibi bu da dönüp dolaşıp Amerika ve Rusya'nın dikkat alanına girmektedir (S. 113).

Sayın Yücel, güzel kitabının sonlarında şu hükme varmaktadır: "... herhangi bir yerde sayı azlığı, çok olanların tahakkümüne vesile olamaz. Bu kaide, nerede gerçekleşirse orada adaletli ve makul hareket var, demektir."

"Kıbrıs Mektupları" Türk aydınları için, Kıbrıs millî dâvamızın geçmişi ve bugününü özetliyen gerçekten nefis bir eserdir. Ankara, Kasım 1958

TEVFİK BİYİKLİOĞLU